встановлено, що пошкодженість кошиків гусеницями бавовникової совки становила 22,6 %, а середня щільність гусениць у фазі початку цвітіння становила 0,28 екз./рослину. Кошики, пошкоджені бавовниковою совкою, згодом уражуються фітопатогенними грибами та загнивають.

Кукурудза є однією з найбільш високопродуктивних злакових культур універсального призначення, яку вирощують для продовольчого, кормового і технічного використання. Площі посівів в Україні перевищують 4,5 млн га, при середній урожайності 60 ц/га. Раніше основним шкідником кукурудзи вважався кукурудзяний стебловий метелик. Проте в останні роки у всіх зонах вирощування кукурудзи особливого значення набула бавовникова совка. У результаті обліку заселеності посівів кукурудзи гусеницями бавовникової совки нами було встановлено, що заселеність рослин становила близько 23 %, а пошкодженість качанів — 19 %. Гусениця бавовникової совки живиться маточковими нитками качана, відкриваючи шлях для проникнення спор пухирчастої сажки. В результаті пошкодження бавовняної совкою маточних ниток не відбувається запилення зернівок на качанах, а в результаті пошкодження зерна в качані воно сильно уражується фузаріозом. Внаслідок цього шкідливість виду значно зростає.

Погодні умови 2013 р. сприяли масовому розмноженню шкідника. Відомо, що у роки масового розмноження бавовникової совки травень і червень завжди вологі (Подкопай, 1964). У Харківській області кількість опадів у третій декаді травня, другій і третій декадах червня у 2013 р. суттєво перевищувала середні багаторічні значення.

Таким чином, тепла зима, вологі травень і червень, а також збільшення кількості привабливих кормових рослин призвели до зростання чисельності та господарсько відчутної шкоди бавовникової совки у Харківській області.

УДК 632.936

А. А. Тарасенко[29], аспирант
Харьковская государственная зооветеринарная академия

ИЗУЧЕНИЕ ВИДОВОГО СОСТАВА НАСЕКОМЫХ ЛУГОВ С ПОМОЩЬЮ ЧЕТЫРЁХСТОРОННЕЙ ЛОВУШКИ

С целью установления видового состава насекомых, обитающих на пойменных лугах Дергачёвского района, ранее использовалась ловушка Малеза, позволяющая отлавливать насекомых с двух сторон и собирать их в одну ёмкость. Однако эта ловушка не дает возможности отловить насекомых отдельно с каждой из четырех сторон света. Поэтому нами была разработана

[29] Науковий керівник — Тертишний О. С., доктор сільськогосподарських наук, професор.

четырехсторонняя ловушка, которая позволяет отлавливать и фиксировать насекомых с каждой стороны света в отдельную ёмкость.

Четырехсторонняя ловушка состоит из полупрозрачной «палатки», изготовленной из темного капронового «газа». Ловушка имеет четыре камеры, изолированные одна от другой. В верхней части каждой камеры имеется емкость для отлова и фиксации насекомых. В емкость наливается фиксирующая жидкость (этиловый спирт). Общие размеры ловушки: высота — 2200 мм, ширина — 3000 × 3000 мм.

Отлов насекомых был произведён в июне-сентябре 2011 г. на лугу. Ловушку устанавливали, ориентируя камеры по сторонам света. Выборку насекомых из емкостей производили один раз в три дня.

В результате учета насекомых, отловленных ловушкой, было зарегистрировано представителей 12 отрядов и 115 семейств. Среди них: Стрекозы — Odonata: Agrionidae, Coenagrionidae, Gomphidae, Lestidae, Libellulidae, Aeschnidae. Уховёртки — Dermaptera. Прямокрылые — Orthoptera: Acrididae, Gryllidae, Scaphuridae, Tettigoniidae, Tetrigidae, Tridactylidae. Равнокрылые хоботные — Homoptera: Cicadidae, Membracidae, Cercopidae, Cicadellidae, Bythoscopidae, Jassidae, Eupterygidae, Cixiidae. Настоящие полужесткокрылые, или клопы — Hemiptera: Anthocoridae, Miridae, Nabidae, Reduviidae, Pyrrhocoridae, Berytidae, Lygaeidae, Coreidae, Pentatomidae, Cydnidae. Жесткокрылые, или жуки — Coleoptera: Cicindelidae, Carabidae, Coprinae, Melolonthidae, Elateridae, Buprestidae, Ostomatidae, Cleridae, Melyridae, Coccinellidae, Cerambycidae, Chrysomelidae, Attelabidae, Curculionidae. Верблюдки — Raphidioptera. Скорпионовые мухи — Mecoptera: Panorpidae. Сетчатокрылые – Neuroptera. Перепончатокрылые — Hymenoptera: Siricidae, Xyelidae, Cephidae, Pamphiliidae, Agridae, Cimbicidae, Diprionidae, Tenthredinidae, Ichneumonidae, Braconidae, Cynipidae, Chalcididae, Apoidea, Scoliidae, Mutillidae, Psammocharidae, Crisididae, Vespidae, Sphecidae, Formicidae. Двукрылые — Diptera: Tipulidae, Culicidae, Simuliidae, Tabanidae, Stratiomyidae, Asilidae, Bombyliidae, Conopidae, Syrphidae, Anthomyzidae, Chloropidae, Muscidae, Tachinidae, Chironomidae, Limoniidae, Bibionidae, Stratiomyidae, Solvidae, Tabanidae, Empididae, Dolichopodidae, Phoridae, Calobatidae, Sepsidae, Ulidiidae, Ephydridae, Scatophagidae, Calliphoridae, Sarcophagidae, Tachinidae. Чешуекрылые, или бабочки — Lepidoptera: Aegeriidae, Tortricidae, Lithocolletidae, Hyponomeutidae, Pyralididae, Alucitidae, Hesperiidae, Papilionidae, Pieridae, Lycaenidae, Nymphalidae, Satyridae, Sphingidae, Notodontidae, Geometridae, Noctuidae, Arctiidae, Syntomidae. В графу «Прочие» вошли семейства, которые в меньшем количестве попадали в ловушку: Ephemeroptera, Blattodea, Homoptera, Dermaptera, Plecoptera, Cicadidae и др.

Из результатов учетов следует, что в целом насекомые летели с разных сторон на ловушку примерно в одинаковом количестве. В то же время по отдельным отрядам насекомых наблюдалось значительное расхождение по интенсивности лёта с разных сторон света. Особенно это было характерно для стрекоз. В июне они летели преимущественно с юга (59,7 %), с севера их было значительно меньше (8,1 %), в июле преобладало северное направление лёта (38,6 %), в августе − восточное (48,1 %). Многочисленными отрядами насекомых в ловушке были Hymenoptera, Hemiptera, Diptera, менее многочисленными были: Lepidoptera, Coleoptera, Homoptera, Odonata, Orthoptera, редкими были: Dermaptera, Raphidioptera, Mecoptera, Neuroptera.

УДК 595.7-154.343

А. В. Фокін, д-р с.-г. наук, доцент
І. В. Веріжнікова, канд. с.-г. наук
ДВНЗ «Київський університет управління та підприємництва»

ЗНАЧЕННЯ ТЕМПЕРАТУРНИХ КОРИДОРІВ У МОЖЛИВІЙ ІНВАЗІЇ СОВКИ *SPODOPTERA ERIDANIA* У ПІВДЕННІЙ ЄВРОПІ

В інвазії карантинних видів комах істотне значення мають температурні коридори, які дають змогу виду акліматизуватися у глибині тих територій (часто із значним просуванням у північному напрямку), що за кліматом непридатні для існування популяцій того чи іншого ентомологічного об’єкта. Такі температурні коридори утворюються залежно від географічних особливостей територій: наявності водорозділів, низин, річкових систем. Останні у розширенні зон можливої акліматизації шкідників відіграють особливу роль, оскільки підтримують сприятливий температурний режим, пом’якшуючи мінімальні зимові температури та знижуючи максимальні літні, «просуваючи» приморський м’який клімат у глибину континенту на значні відстані.

У роботі нами оцінено значення річкових систем у можливому поширенні карантинних шкідників за допомогою аналізу південно-європейських зон їх потенційної акліматизації різного ступеня імовірності на прикладі південної совки *Spodoptera eridania* Cramer.

Моделювали можливе поширення карантинних шкідників за допомогою програм DIVA GIS та BIOCLIM, які з використанням технологій геоінформаційних систем проводять пошук придатних для перебування того чи іншого організму територій, порівнюючи світову кліматичну базу з кліматом місцевостей, у яких його уже виявлено (Берест, Титар, 2007). Залежно від